

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№11

2025
noyabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[™]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX
COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 734 sahifa.
2025-yil, noyabr

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

JAHONDA KREATIV IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHINING UMUMIY GLOBAL TENDENSIYALARI.....	12
Ismailov Azizbek Ruzimaxmatovich	
CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQUV VA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDA BOZOR INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY OMILLARI	22
Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich	
XORIJIY INVESTITSİYALAR VA IQTISODIY O'SISH O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIR	30
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA XIZMATLAR EKSPORTINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI	35
Sultonov Shodiyor Abduxalilovich, Karshiyeva Charos Mamasoliyevna	
QASHQADARYO VILOYATIDA OLIY TA'LIM VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI ASOSIDA YUQORI MALAKALI KADRLAR TAYYORLASHNING HOZIRGI HOLATI.....	41
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich	
SOLIQ MA'MURCHILIGIDA XALQARO TAJRIBA ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH.....	48
Xodjimov Xamidullo Mamirjonovich	
TIJORAT BANKLARI KREDIT PORTFELNI SAMARALI BOSHQARISH: MUAMMO VA TAKLIFLAR.....	53
Yusupov Shaxzod Maxmatmurodovich	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI ASOSIY OMILLAR VA IQTISODI SAMARADORLIGI TAHLILI.....	59
Axatova Shahnoza	
SANOATNING "DRAYVER" SOHALARINI RIVOJLANTIRISH	63
Mamurjonova Ruxshonabegim Farxodovna	
РОЛЬ КРЕАТИВНОЙ ИНДУСТРИИ В РЕГИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ КАРАКАЛПАКСТАНА.....	69
Хошимова Камилла Навфал қизи	
РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В ПОВЫШЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	79
Тожиева Шахноза Бобомуратовна, Расулова Дилфуза Валиевна	
АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	86
Файзиёв Умуркул Шухратович	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARDA MARKETING FAOLIYATIDA ISTEMOLCHILARNI MOTIVATSIYALASH MASALALARI	97
Jalilov Jamshid G'anijonovich	
СТАНДАРТЫ КАЧЕСТВА КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ.....	103
Ўролова Севара Бехзод қизи	
BANKLARDA KAPITAL YETARLILIGI VA LIKVIDLIKNI AUDITORLIK BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	109
Narziyev Hayotjon Azamatovich	
NATIJAVIYLIKKA YO'NALTIRILGAN BudgetLASHTIRISH ORQALI FISKAL SAMARADORLIKNI OSHIRISH MASALALARI.....	115
Allakuliyev Akmal Baltayevich	
AUDITORLIK XULOSALARIDA AUDITORLARNING PROFESSIONAL MULOHAZALARNING ASOSLILIGINI ANIQLASH AHAMIYATI	120
Parpiyev Jaxongir Ilxomjonovich	
YASHIL IQTISODIYOTDA YASHIL MOLIYALASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIYOT UYG'UNLIGI.....	126
Xalikov S. X.	

TURISTIK KORXONALARDA BREND CAPITALINI BAHOLASH	131
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
AYOLLAR ISH BILAN BANDLIGINI OSHIRISHDA KASANACHILIKNING AHAMIYATI	141
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	148
Алимова Дилафруз	
O'ZBEKISTON UZUMCHILIK KORXONALARINING EKSPORT MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHDA YASHIL INNOVATSIYALAR VA TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	153
Usmonova Diyora Mahmud qizi	
RAQAMLI MOLIYAVIY XIZMATLAR TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA SOLIQ BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	161
Radjabov Umurzoq Ablakulovich	
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО СЕКТОРА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭНЕРГЕТИКИ	165
Аллаева Г.Ж.	
THE IMPORTANCE OF STRESS TESTING AND ITS IMPLEMENTATION IN COMMERCIAL BANKS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	169
Mamatova Sevara	
MINTAQADA SANOAT KORXONALARI SALOHİYATI VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION KO'RSATKICHLARI	175
Nabiyev G'ulom Abdisalomovich	
IJTIMOİY SOHA INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT–XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIY TAJRIBALARI	185
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
YASHIL BANK MAHSULOTLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH ISTIQBOLLARI	189
Mahmudov Ulug'bek Davronovich	
KICHIK BIZNESDA XUSUSIY VA UMUMIY AXBOROT TIZIMLARI INTEGRATSIYASI	193
Navruz-zoda Layli Baxtiyorovna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	197
Mamatkulova Nadira Maxkamovna	
JAHON AMALIYOTIDA TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISHNING KONSEPTUAL YO'NALISHLARI	203
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
РАЗВИТИЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ МАЛОГО БИЗНЕСА КАК ФАКТОР ПЕРЕХОДА К “ЗЕЛЁНОЙ” ЭКОНОМИКЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	210
Бозорова Озода Рахимовна	
ТЕМИРБЕТОН КО'РРИКЛАРДАГИ BURDALANGIN BETONDAN OLINGAN CHAQIQ TOSHNI KOMPLEKS TADQIQOT QILISH	222
Salixanov Saidxon Salixanovich, Kenjayev Temurbek Olimjonovich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKDA YASHIRIN IQTISODIYOTNI ANIQLASH USULLARI VA SOF FOYDA KO'RSATKICHIDA AKS ETISH YO'LLARI	226
Mavlyanov Muzaffar Yusupovich	
MAMLAKATIMIZ BANKLARIDA FOIZ RISKILARI MUAMMOLARI VA ILMIY-TAHLILI	230
Isakov.J.Ya	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI EKSPORTGA YO'NALTIRISHDA IQTISODIY BARQARORLIK TUSHUNCHASINING NAZARIY ASOSLARI VA BAHOLASH MEZONLARI	238
Faxriddinov Bahriddin	

TO'QIMACHILIK SANOATIDA SUN'IY VA KIMYOVIY TOLALARNING IQTISODIY AFZALLIKLARI	243
Raximov Furqat Jalolovich	
BUXORO VILOYATIDA CHARM-POYABZAL TARMOG'I RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH STRATEGIYASI.....	249
Rahmonov Xurshid Xayriddinovich, Atoeva Mehriqo Ilhom qizi	
KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBI VA UNI YURITISH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	254
M.I.Murodova	
SOLIQ SIYOSATI ORQALI AHOLI DAROMADLARINI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI.....	258
Uzoqov Suhrobjon Do'smat o'g'li	
INNOVATSION VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA LOGISTIK XIZMATLAR KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI TAHLILI.....	264
Xalimov Javlonbek Shaxriyovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOLIQ TIZIMIDA RAQAMLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SOLIQLARNI UNDIRISHNING METODOLOGIK MUAMMOLARI	271
Muxammadov Nodir Karimovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATIDA EKSPORTBOP MAHSULOTLAR ISHLAB CHIQARISH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH	277
Boymirzayev Zokirjon Mashrabboyevich	
IQTISODIYOT VA TA'LIM BOSHQARUVI: O'ZBEKISTONDA TA'LIM BRENDINGI UCHUN IQTISODIY JIHATLAR.....	282
Dilfuza Shokirova	
OLIY TA'LIM SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	291
Raximjonova Shohsanam Baxodirovna	
O'ZBEKISTON BANKLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI INSON KAPITALI RIVOJI BILAN UYG'UNLASHTIRISH: INSTITUTSIONAL YONDASHUV.....	295
Xushvaqto'v Nodirbek Nomoz o'g'li	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA MOLIYAVIY STRESS-TEST TIZIMINI YARATISH METODOLOGIYASI	299
Zaynutdinov Ismoil Samariddin o'g'li	
HOZIRGI SHAROITDA BANK FAOLIYATIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI	303
Malikova Dilrabo Muminovna, Shakarova Kumush Faxriddin qizi	
ENSURING SECURITY IN THE DIGITAL WORLD: HOW THE INSURANCE INDUSTRY CAN COUNTER CYBERATTACKS	308
D.D. Omonova	
JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZO BO'LISH JARAYONIDA Budget-SOLIQ SIYOSATINI ISLOH QILISH MASALALARI	314
Hojiakbar Zaynabidinov	
SILINDRSIMON KAMERADA QATLAMLI CHIGITLAR AYLANMA HARAKATINING TAHLILI.....	319
No'monov Mirjalol Abdumalik o'g'li	
IPAKCHILIK KLASSTERLARI ASOSIDA TARMOQNI O'RTA MUDDATLI RIVOJLAN TIRISH STRATEGIYASI.....	325
Xudoykulov Mamarasul Radjabovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	332
Shermatov Sirojiddan Xaydarovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM IQTISODIYOTINING RAQAMLI MARKETING ORQALI RIVOJLANISH YO'LLARI.....	335
Egamberdiyev Muzaffar	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ РЕШЕНИЙ В РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТА «БЕЗОПАСНЫЙ ГОРОД»	339
Иминов Акбаржон Одилжонович	

IQTISODIY TIZIM VA INSON QADRIYATI: KAPITALIZM VA GUMANIZM O'RTASIDA	345
Raxmatullayev Sarvar Nazar o'g'li, Abdukarimova Muborak Sharaf qizi, Madrakhimova R. G.	
O'ZBEKISTONDA QULAY INVESTITSIYA MUHITINI SHAKLLANTIRISH VA INVESTITSİYALAR JALB ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	350
Yusupov Muxiddin Soatovich	
KONSOLIDATSIYALASHGAN MOLIVAVIY HISOBOT MA'LUMOTLARINI TAHLIL QILISH MASALALARI	358
Avazov Ilhom Ravshanovich	
YANGI TUZILISHLI IKKI QATLAMLI TRIKOTAJ TO'QIMALARINI OLISH USULLARI	363
S. Saparova, M. Musaeva, M.Mirsadikov, M.Mukimov	
KVANT MUHITIDA AXBOROTNI HIMOYALASHGA XIZMAT QILUVCHI MULTIPLEKSER TUZILMASI	370
Safojev Nuriddin Najmiddin o'g'li	
ERKIN IQTISODIY HUDUDLAR: KO'P QATLAMLI IQTISODIY MEXANIZMLAR, INNOVATSION INFRATUZILMA VA INSTITUSIONAL UYG'UNLIKNING KONSEPTUAL TAHLILI	377
Kuziev Ravshan Ramazonovich	
SANOAT HAMKORLIGINING ILG'OR TAJRIBALARI VA ULARNI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA INTEGRATSIYA QILISH YO'LLARI	385
Boyutayev Olimjon Urayimovich	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	392
Akbarov G'ayratjon Ne'madjonovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANIDA YILQICHILIK VA TUYACHILIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARINI ARIMA MODEL ASOSIDA PROGNOZLASH	396
Sabit Gabbarov Nietali'evich	
MAKTABGACHA TA'LIM MUASSALARIDA AUTSORSING FAOLIYATINI MOLIVALASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR	402
Xamidov Anis Choriyevich	
NEXUS BETWEEN RENEWABLE ENERGY USE AND GDP GROWTH IN UZBEKISTAN	407
Xalimjonov Nurbek Ulug'bek o'g'li, Toxirov Shodiyor Zafar o'g'li, Jumamuratov Sultanbek Ilyasovich	
MOLIVAVIY SALOHİYATNI OSHIRISHDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	415
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
O'ZBEKISTON O'RMON XO'JALIGIDA INNOVASION MOLIVALASHTIRISH: NORMATIV TAYANCH, BOZOR INSTRUMENTLARI VA EKOTIZIM XIZMATLARI	420
Mamatqulova Muxlisaxon Mamirjanovna	
SERVIS IQTISODIYOTIDA ISH BILAN BANDLIK SHAKLLARI TRANSFORMATSIYASINI TADBIQ QILISHGA METODOLOGIK YONDASHUV	425
Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TURIZMNING O'RNI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	431
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna	
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ «ЗЕЛЁНОГО» ФИНАНСИРОВАНИЯ В БАНКОВСКОМ СЕКТОРЕ	436
Мирдовидов Бахтиер Кобилович	
MILLIY IQTISODIYOT UCHUN INVESTITSIYA RESURSI SIFATIDA UY XO'JALIKLARI JAMG'ARMALARINI RIVOJLANTIRISH	443
Bayxonov Baxodirjon Tursunbayevich	
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TIZIMLARI HIMOYA VOSITALARINI SUN'IY INTELLEKT BILAN INTEGRATSIYALASH MUAMMOLARI	448
Bozorov Suhrobjon Mumin o'g'li	

SANOAT KORXONALARIDA KPI TIZIMINI JORIY QILISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	453
Tursunov Orifali Samandarovich	
IQTISODIY BARQARORLIKGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	457
Abdullayeva Sevaraxon Xasanovna	
ZARAFSHON MINTAQASI HUDUDLARIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHALARI O'RTASIDAGI MUTANOSIBLIKNI TA'MINLASH ISTIQBOLLARI	463
Murtazayev Isabek Bazarbayevich	
YUQORI SAMARALI PAXTA TOZALAGICHDA MAYDA IFLOSLIKLARNI AJRATISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH VA UNING OPTIMAL PARAMETRLARINI MATEMATIK MODELASHTIRISH ASOSIDA ANIQLASH.....	471
Mirzakarimov Mirsharoffiddin Mirzaabdurahimovich	
MAHSULOTLAR RAQAMLI PASPORTI EKOTIZIMI VA UNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI.....	478
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
ВЛИЯНИЕ РАЗЛИЧНЫХ МОЮЩИХ СРЕДСТВ И МЕТОДОВ НА ПОКАЗАТЕЛИ КАЧЕСТВА НАТУРАЛЬНЫХ ШЕРСТЯНЫХ ВОЛОКОН.....	484
Собиров ДаниёрХолмуродович	
СТРУКТУРНАЯ МОДЕЛЬ ЦИФРОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПЕДАГОГОВ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ.....	490
Киличева Феруза Бешимовна	
KICHIK BIZNESNING BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASHDA SAMARALI OMILLARDAN FOYDALANISH NAZARIYASI	495
Imomnazarov Xurshid Ozodbekovich, Zakirova Gulnora Mirzaliyevna	
TIJORAT BANKLARIDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI BAHOLASH INDIKATORLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	499
Abdusalamov Olimjon Eshmirzayevich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOXASIGA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMINI TA'SIRI.....	504
Yuldashev Kodirjon Mamadjanovich	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT BUDJETI XARAJATLARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	508
Shernayev Akbar Aqmirzayevich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI KAMAYTIRISH YO'LLARI	514
Adilov Mirkomil Miralimovich	
IDORALARARO INTEGRATSIYANING NAZARIY MODELLARI VA UNING DAVLAT BOSHQARUVIDAGI AHAMIYATI	520
Ashirov Jamolbek Shuxrat o'g'li	
MO'RT MATERIALLARNI MEXANIK KESIB ISHLOV BERISHDA ASBOB YUZASIDA KUZATILADIGAN YEYILISH	526
Allanazarov Akmal Abdulxaqovich, Axmedov Azamat Xaitovich, Shakirov Shuhrat Musayevich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOLIQ MONITORING TIZIMINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	530
Lukmanov Kahramon Abdurahmanovich	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MARKETING FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALAR	534
Yuldashov Isomiddin Sidiqovich	
KICHIK BIZNESNI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA TIJORAT BANKLARINING KREDIT SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	540
Norqobilova Nargiza Abdigodirovna	

PNEVMOTRANSPORT TIZIMIDAGI PNEVMOQUVUR TIRSAK MATERIALINI YAXSHILASH ORQALI PAXTA SIFATIGA TA'SIRINI O'RGANISH	546
Boltabayev Bekzod Egamberdiyevich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARINING EKOLOGIK AKTIVLARINI HISOBGA OLISH	549
Mirzayev Komiljon Abdullajonovich	
DEHQON XO'JALIKLARIDA YER RESURLARIDAN FOYDALANISHNING EKOLOGIK XAVFSIZLIGI VA UNING BAHOLASH USULLARI.....	553
Axmatov Abutolibxon Ochilxon o'g'li	
XUSUSIYLASHTIRILGAN KORXONALARDA KORPORATIV BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI MOLIVAVIY NATIJADORLIKNI OSHIRISH YO'LLARI	557
Asomidinova Moxigulbonu Oybek qizi	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION JOZIBADORLIKNING ORTIB BORISHI JAHON MIQYOSIDA JORIY ETILAYOTGAN BUSINESS READY REYTINGIDAGI BAHOLASH NATIJALARIDA YAQQOL NAMOYON BO'LMOQDA.....	562
Platov Dilshod Xaqberdiyevich, Raxmonov Doniyor Ixtiyorjon o'g'li, Ortiqova Niginabonu Alisher qizi, Raxmonov Jo'rabek Hamroyevich	
QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIDA INVESTITSIYADAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI VA RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASI.....	570
Nilufar Mengqobilovna Xudayberdieva	
MAGNEZIAL BOG'LOVCHI MATERIALLAR ISHLAB CHIQRISHDA SANOAT CHIQINDILARNI FOYDALANISHNING DUNYO VA O'ZBEKISTON MIQYOSIDAGI HOLATI	574
Rahimjon Jalilov Ravshanbek o'g'li, Orazimbetova Gulistan Jaksilikovna	
KORXONALAR ISHLAB CHIQRISH POTENSIALINING XUSUSIYATLARI VA UNDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	578
Jalilov Bahrom Sotiboldievich	
O'ZBEKISTONDA INKLYUZIV SUG'URTA INSTITUTINING RIVOJLANISH ZARURATI VA UNING IJTIMOY-IQTISODIY AHAMIYATI.....	583
Ravshanova Mohinur O'rolovna	
INNOVATIVE APPROACHES TO IMPROVING STUDENTS' DIGITAL COMPETENCE	588
Jalqasbayev Sultanbek Tayrbek uli	
KREATIV TURIZMDA YANGI TAJRIBALAR YARATISH: IJODIY KLASSTERLAR, MAHALLIY HUNARMANDCHILIK VA IMMERSIV TEXNOLOGIYALAR ROLI	593
Hamzayeva Dilfuza Samarovna	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI EKSPORT SALOHİYATINI BOSHQARISHNING ZARURIYATI VA AHAMIYATI	599
Salimjonova Zilolaxon Salimjon qizi	
O'ZBEKISTONDA "YASHIL" IQTISODIYOTGA O'TISHNI QO'LLAB-QUVVATLASH UCHUN FOYDALANILADIGAN MOLIVAVIY MAHSULOTLAR	605
Nazarova Umida Mamadali qizi	
CREDIT RISK MANAGEMENT AND PROFITABILITY OF COMMERCIAL BANKS IN AN EMERGING MARKET: THE CASE OF UZBEKISTAN	609
Ruzmamat Khudayberganov Shokirjon ugli, Sobirov Yuldoshboy Ruzimboevich, Nodirbek Fayzullaev Baxtiyor Ugli	
PAXTA XOMASHYOSIDAGI IFLOSLIKLARNI TOZALASHDA UNUMDORLIKNI OSHIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OPTIMAL PARAMETRLARNI ANIQLOVCHI MATEMATIK MODEL.....	616
Karimov Abdusamat Ismonovich, Imomnazarova Nurjaxon	
ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОЕ ПАРТНЕРСТВО КАК ИНСТРУМЕНТ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ДОШКОЛЬНОГО И ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	621
Муродбек Болтабоев	

YOSHLAR TADBIRKORLIGINI MOLIYALASHTIRISHDA MAVJUD MUAMMOLAR VA KAMCHILIKLAR	626
Valiev Umid Gulamovich	
TURIZM SOHASIDA MARKETING STRATEGIYALARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	631
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
HR MARKETING STRATEGIYALARINING KORXONA SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	635
Adilova Zulfiya Djavdatovna	
ISHLAB CHIQARISH KORXONALARIDA MARKETING TADQIQOTLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	641
Musayeva Shoirazimovna	
ЭМПИРИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ЗРЕЛОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА И ЦИФРОВИЗАЦИИ В МАЛОМ И СРЕДНЕМ БИЗНЕСЕ УЗБЕКИСТАНА	646
Джуманиязова Сабина Михайловна	
MAMLAKATIMIZDA INKLYUZIV TURIZMNI RIVOJLANTIRISH: ISTIQBOLLAR VA STRATEGIK YO'NALISHLAR	654
Maxmudova Aziza Pirmamatovna	
SYNTHESIS OF FLAME-RESISTANT NANOCOMPOSITE COATINGS, THEIR THERMO-MECHANICAL PROPERTIES, AND PRACTICAL APPLICATION IN THE EVALUATION OF HEAT RESISTANCE	658
Tosheva Dilfuza Farxodovna, Siddikov Ikrom Iminjonovich, Rakhimov Firuz Fazlidinovich	
TELEKOMMUNIKATSIYA KORXONALARI FAOLIYATIDA RAQAMLI TEXNIKA VA TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	663
Xusanov Durbek Nishanovich	
ИССЛЕДОВАНИЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ЖЕЛЕЗОБЕТОННОЙ ТОНКОСТЕННОЙ КОНСТРУКЦИИ С ГРУНТОВЫМ МАССИВОМ В УСЛОВИЯХ ПОЛЗУЧЕСТИ	667
Уринов Адхамджан Акбарович	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	673
Qurbonov Nuriddin Ro'ziqulovich	
BOLALAR KIYIMI TEXNOLOGIYASIDA XAVFSIZLIK TALABLARI	679
Ergasheva Rashida Abdug'anievna	
AUDITNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA HISOBOT SANASIDAN KEYINGI HODISALAR AUDITI	683
Muydinov Erkin Djamaldinovich	
YANGI KELAJAK UCHUN RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QAMRAB OLIISH: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR	689
Jalilov Sherzod Kaxramanovich	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI KO'P OMILLI BOG'LANISHLAR ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'LLARI	693
Xonkeldiyeva Komilaxon Ravshanjon qizi	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MEHNAT BOZORI VA BANDLIKNING TRANSFORMATSIYASI: GLOBAL TENDENSIYALAR VA ISTIQBOLLAR	697
Bustonov Mansurjon Mardonakulovich	
К ВОПРОСУ РАСЧЕТА ПАРАМЕТРОВ КРОМОК ПРИ ВЫСОКОЧАСТОТНОЙ СВАРКИ ТРУБНОЙ ЗАГОТОВКИ ИЗ ФЕРРОМАГНИТНОГО МАТЕРИАЛА	704
Заиркулов Элёр Ёқубжон ўғли	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA XARAJATLARNI KAMAYTIRISHGA UMUMIY YONDASHUVLAR	708
Saidova Kamola Xoshimovna	

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ И МЕТОДЫ УПРАВЛЕНИЯ ЗАТРАТАМИ НА ПРОИЗВОДСТВО ПРОДУКЦИИ	713
Минутдинова Лилия Тагировна	
RIVOJLANGAN DAVLATLARDA EKSPORT SALOHİYATIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING INSTITUTIONAL VA TARKIBIY OMILLARI EMPIRIK TAHLILI	719
Raximov To'xtabek Jumaboyevich	
BOZOR IQTISODIYOTIDA ISH HAQI, FOYDA, FOIZ VA RENTA DAROMADLARI TAHLILI	724
Sayitbayev Shermirza Datkamirzayevich	
QISHLOQ XO'JALIGIDA XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING MARKETING VA LOGISTIKA FAOLIYATINI BOSHQARISH.....	728
Djurayev Bekzod Bekmatovich	

QISHLOQ XO'JALIGIDA XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING MARKETING VA LOGISTIKA FAOLIYATINI BOSHQARISH

Djurayev Bekzod Bekmatovich

Toshkent iqtisodiyot va texnologiyalar universiteti

E-mail: Bekzoddjuraev08@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada bugungi kunda qishloq xo'jaligi mahsulotlarining asosiy yetishtiruvchilari hisoblangan dehqon-fermer xo'jaliklarida yetishtirilgan mahsulotlarni sotish va tashish jarayonlari tahlil qilinadi. Shuningdek, mazkur jarayonlarda yuzaga kelayotgan muammolarni ilmiy asosda bartaraf etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tadqiqot doirasida agrar sohada xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatida mavjud marketing-logistika tizimlarining nazariy asoslari har tomonlama o'rganilgan.

Kalit so'zlar: mahsulotlarni saqlash, marketing, logistika, ishlab chiqarish sarflari, erkin bozor, iste'mol bozorlari, resurs ta'minoti, narxlarning o'zgarishi.

Abstract. The article analyzes the processes of selling and transporting agricultural products produced by dehqan-farmer farms, which are considered the main producers of agricultural output under current conditions. Practical recommendations are developed to scientifically address existing problems in these processes. In addition, the theoretical foundations of marketing and logistics systems applied in the activities of economic entities in the agricultural sector are comprehensively examined.

Keywords: product storage, marketing, logistics, production costs, free market, consumer markets, resource supply, price fluctuations.

Аннотация. В статье анализируются процессы реализации и транспортировки сельскохозяйственной продукции, произведённой в дехканско-фермерских хозяйствах, являющихся основными производителями аграрной продукции в современных условиях. Разработаны практические рекомендации по научно обоснованному устранению существующих проблем. Кроме того, с теоретической точки зрения исследованы действующие маркетингово-логистические системы в деятельности хозяйствующих субъектов аграрного сектора.

Ключевые слова: хранение продукции, маркетинг, логистика, производственные издержки, свободный рынок, потребительские рынки, ресурсное обеспечение, изменение цен.

KIRISH

Qishloq xo'jaligida asosan xomashyo ishlab chiqarilishi hisobga olinsa, nafaqat ishlab chiqarish sarflarini kamaytirish, balki mahsulotlar oqimini to'g'ri tashkil qilish, yetishtirilgan mahsulotlarni saqlash hamda hosil yig'ilgandan keyingi ko'rsatiladigan xizmatlarni rivojlantirish orqali samaradorlikka erishish mumkin. Bu esa qishloq xo'jaligida marketing va logistika tadqiqotlarini olib borishni hamda ushbu xizmatlarni rivojlantirishni talab qiladi. Qishloq xo'jaligida marketing va logistika tizimlarini rivojlantirishda quyidagi jihatlariga e'tibor qaratish maqsadga muvofiqdir:

- ishlab chiqarish sarflarini aniq hisoblash. Aksariyat dehqon xo'jaliklarida ishlab chiqarish sarflari hisobi yuritilmasligi sababli ularda rentabellik darajasi va asosiy foyda hajmi haqida aniq tahliliy axborot shakllanmaydi. Bu esa ishlab chiqarish hajmi bo'yicha ishonchli ma'lumot olish va tovarlar oqimini to'g'ri tashkil qilishda murakkabliklar keltirib chiqarish bilan birga, mahsulotlarni saqlash va sotish sarflarining yuqori bo'lishiga zamin yaratadi;

- boshqa tarmoqlarga nisbatan qishloq xo'jaligi sohasida investitsiyalar oqimining nisbatan kamligi, agrar sektorning innovatsion rivojlanishda sezilarli darajada ortda qolishi kuzatilmoqda. Qishloq xo'jaligiga jalb etilgan investitsion loyihalar sarfini qoplash muddatining uzoqligi, bir tomondan, sohaning sanoat tarmoqlaridan ortda qolishini ifodalasa, boshqa tomondan, qishloq xo'jaligiga yangiliklarni tatbiq etish imkoniyatlarini cheklaydi;

- qishloq xo'jaligi mahsulotlari marketingi va logistikasi asosan sotish jarayonida mahsulotlarni tashish va iste'mol bozorlariga chiqarish bilan cheklanadi. Vaholanki, iste'mol bozorlarini o'rganish, tovarlar oqimini to'g'ri boshqarish, shuningdek, sotish sarflarini kamaytirish bo'yicha tadqiqotlar yetarli darajada olib borilmaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Qishloq xo'jaligida marketing va logistika faoliyatining nazariy asoslari iqtisodiy fanlar doirasida muhim yo'nalishlardan biri sifatida qaraladi. Ushbu tushunchalarning iqtisodiy mohiyati, funksiyalari va ishlab chiqarish jarayonidagi o'rni "Ekonomichna entsiklopediya" asarida keng yoritilgan bo'lib, unda agrar ishlab chiqarishda bozor mexanizmlarining shakllanishi, resurslar harakati va tovarlar oqimini boshqarish masalalari tizimli tarzda talqin qilingan. Mazkur manbada marketing va logistika ishlab chiqarish samaradorligini oshiruvchi muhim tashkiliy-iqtisodiy vosita sifatida baholanadi.

Agrar ishlab chiqarishning tashkiliy-iqtisodiy sharoitlari va ularning bozor infratuzilmasi bilan o'zaro bog'liqligi masalalari V. Ya. Mesel-Veselyak tomonidan 2010-yilda olib borilgan tadqiqotlarda chuqur tahlil qilingan. Olim qishloq xo'jaligida ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda resurslar ta'minoti, sotish tizimi va logistika infratuzilmasining muvofiqlashtirilgan holda rivojlanishi zarurligini asoslab beradi. Uning tadqiqotlarida agrar sohada marketing-logistika yondashuvlarining yetarli darajada shakllanmaganligi ishlab chiqarish tannarxining oshishiga olib keluvchi asosiy omillardan biri sifatida ko'rsatiladi.

O'zbekiston sharoitida qishloq xo'jaligida marketing tizimini rivojlantirish masalalari B. B. Djurayevning PhD dissertatsiya ishida atroflicha o'rganilgan. Muallif dehqon va fermer xo'jaliklarida marketing faoliyatining tashkiliy-iqtisodiy asoslarini tahlil qilib, mahsulotlarni sotish kanallarini optimallashtirish va bozor segmentatsiyasini amalga oshirish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish mumkinligini ilmiy jihatdan asoslaydi. Tadqiqotda marketing va logistika xizmatlarining integratsiyalashgan holda qo'llanishi qishloq xo'jaligi subyektlarining bozor imkoniyatlarini kengaytiruvchi muhim omil sifatida e'tirof etiladi.

So'nggi yillarda agrar sohada logistika tizimlarini rivojlantirish masalalari xalqaro ilmiy tadqiqotlarda ham keng yoritilmoqda. B. Djurayev tomonidan 2024-yilda chop etilgan ilmiy maqolada qishloq xo'jaligida logistika tizimining institutsional asoslari tahlil qilinib, ta'minot zanjirlarini boshqarishning zamonaviy mexanizmlari yoritilgan. Muallif logistika infratuzilmasini takomillashtirish orqali ishlab chiqarish va sotish jarayonlari o'rtasidagi uzilishlarni kamaytirish, shuningdek, xo'jalik yurituvchi subyektlarning raqobatbardoshligini oshirish mumkinligini ilmiy dalillar asosida ko'rsatib beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi qishloq xo'jaligida xo'jalik yurituvchi subyektlarning marketing va logistika faoliyatiga oid ma'lumotlarni rasmiy statistik hisobotlar, normativ-huquqiy hujjatlar, ilmiy manbalar hamda amaliy kuzatuvlar asosida yig'ishga tayanadi. Olingan ma'lumotlar iqtisodiy tahlil, taqqoslash, guruhlash va umumlashtirish usullari orqali qayta ishlanib, marketing-logistika jarayonlarining samaradorligi baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

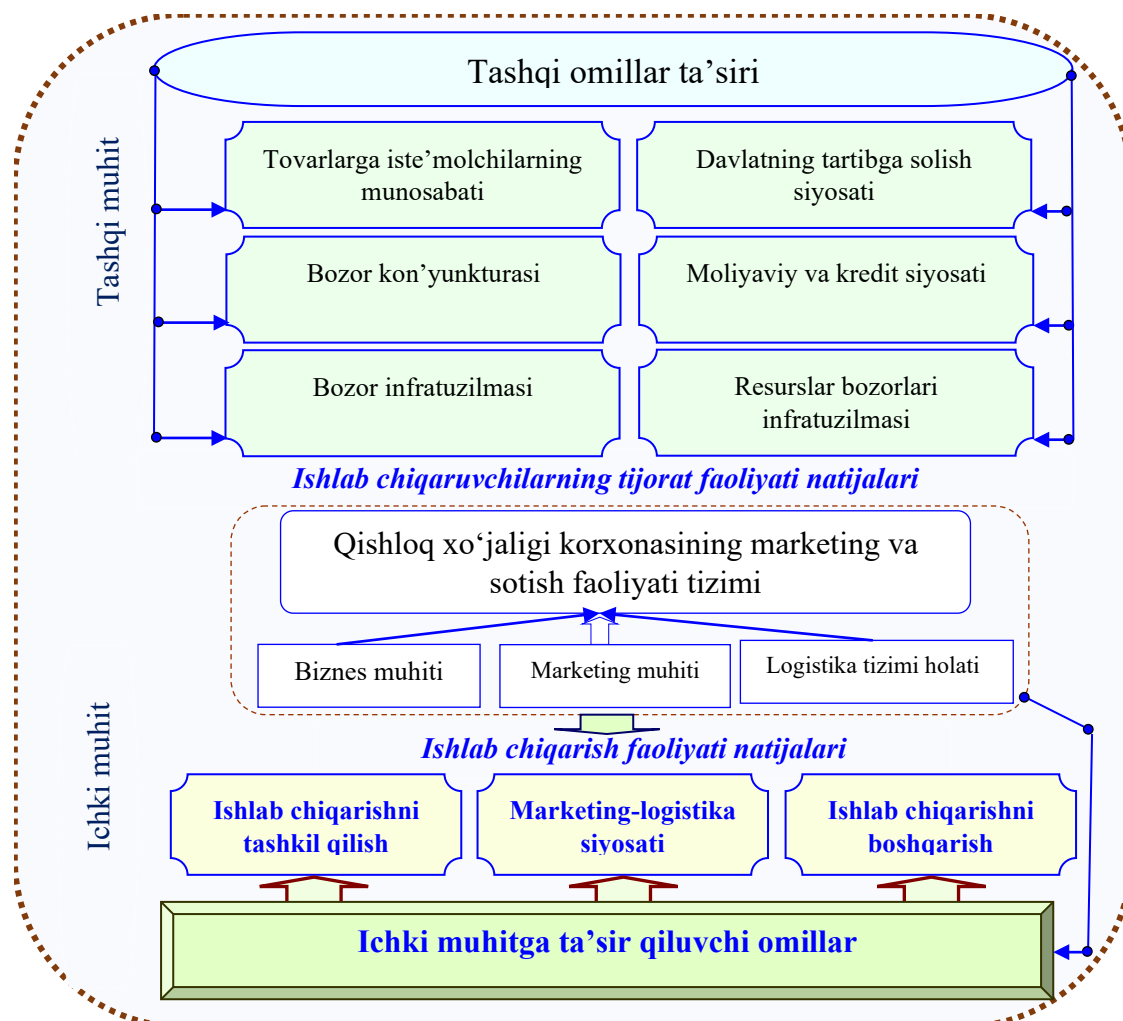
Fikrimizcha, erkin bozor uchun ishlab chiqarilgan meva-sabzavot va boshqa turdagi qishloq xo'jaligi mahsulotlarining sifat darajasi asta-sekin o'sib bormoqda, biroq yetishtirilgan mahsulotlarning sifatlilik ko'rsatkichlari sezilarli darajada pastligicha qolmoqda. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini sotish kanallari bo'yicha tahlil qilinganda, umumiy yetishtirilgan mahsulot hajmining 27–30 foizi yuqori sifatli bo'lib, nisbatan yuqori narxlarda sotiladi, 50–55 foiz mahsulot o'rtacha bozor baholarida sotilsa, 20–23 foiz mahsulotlar past baholarda realizatsiya qilinadi. Bu esa iste'mol bozorlarini segmentlarga ajratish hamda mahsulot taklif hajmini mazkur segmentlar bo'yicha shakllantirishni talab qiladi. Aslida, mahsulot ishlab chiqargan dehqon-fermer xo'jaliklari o'z mahsulotlarini to'liq ulgurji narxlarda sotishni ma'qul ko'rishini inobatga olsak, tovarlar oqimini to'g'ri tashkil qilish hamda sotish tizimini samarali boshqarishning dolzarbligini tushunish mumkin.

Aslida, qishloq xo'jaligi hamda sanoat korxonalarining resurs ta'minotida sezilarli darajada farqlar mavjud. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish va sotish jarayonida ta'minot zanjirini to'g'ri tashkil qilish deganda, xarid qilish, saqlash, qayta ishlash hamda savdo tizimlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tushuniladi. Ushbu bozorlarning umumiy jihati shundaki, ular ishlab chiqaruvchilarni resurslar bilan ta'minlash va o'z mahsulotlarini sotish jarayonida xizmat qiladi.

Tadqiqotlarimizga ko'ra, bugungi kunda aksariyat fermer va dehqon xo'jaliklari resurs ta'minotida ko'proq vositachilar xizmatlaridan foydalanmoqda. Bu, bir tomondan, mahsulot yetishtiruvchilar uchun qulaylik tug'dirsa-da, boshqa tomondan, resurs ta'minotida ko'rsatiladigan xizmatlarning kafolatlanmasligi, shuningdek, yetkazib berilgan resurslarning sifati va xizmat narxlar bo'yicha dehqon va fermer xo'jaliklarida to'liq axborot mavjud emasligi bilan izohlanadi. Shuningdek, dehqonchilik sohasida aksariyat ishlab chiqaruvchilar ushbu yondashuvdan foydalansa, chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqarishda fermer va dehqon xo'jaliklari ishlab chiqarish jarayonida ta'minot zanjirini o'zlari tashkil qilishadi, biroq mahsuldor chorva mollari hamda zooveterinariya xizmatlari bo'yicha ta'minotchilardan foydalanadilar. Shu bois, dehqonchilik va chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqaruvchi dehqon-fermer xo'jaliklari uchun resurs bozorlari, ishlab chiqarish jarayonidagi

ta'minot zanjirlari hamda sotish tizimidagi marketing-logistika xizmatlarini alohida yo'nalishlar sifatida ajratish mumkin.

Fikrimizcha, qishloq xo'jaligida ishlab chiqarishni tashkil qilishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash jarayonida ko'proq iqtisodiy mexanizmlardan, jumladan soliq tizimi, sug'urta va moliyaviy dastaklardan foydalanish fermer xo'jaliklari uchun nisbatan manfaatli hisoblanadi. Biroq, ko'p hollarda davlat tomonidan berilgan imtiyozlardan dehqon xo'jaliklari va uy xo'jaliklarining foydalanish imkoniyatlari cheklangan. Bu holat bozor muhitiga salbiy ta'sir ko'rsatish bilan birga, umumiy ishlab chiqarish hajmi hamda bozor muvozanatining o'zgarishiga zamin yaratadi. Shu bois, qishloq xo'jaligida olib borilayotgan islohotlarda barcha turdagi xo'jalik yurituvchi subyektlarning manfaatlarini hisobga olish maqsadga muvofiqdir. Ishlab chiqaruvchilarning aksariyati kichik hajmda mahsulot yetishtirishini inobatga olgan holda, sohada marketing-logistika xizmatlarini tashkil etish va uning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini ishlab chiqish lozim (1-rasm).

1-rasm. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishda marketing va logistika tizimining shakllanish mexanizmi¹

Fikrimizcha, dehqonchilik va chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqarish jarayonlarini to'g'ri tashkil qilish ta'minot va sotish tizimlari bilan bevosita bog'liqdir. Chunki ishlab chiqaruvchilarni resurslar bilan ta'minlash logistikaning dastlabki bosqichi uchun yakuniy jarayon hisoblansa, mahsulotlarni iste'mol kanallariga chiqarish hamda sotishni tashkil qilish ishlab chiqaruvchilar uchun yakuniy jarayon bo'lib, marketing-logistika tizimining asosiy bo'g'ini hisoblanadi. Shuningdek, qishloq xo'jaligida marketing-logistika tadqiqotlarini olib borishda asosan ishlab chiqarish jarayonlarini tahlil qilish hamda mavjud muammolarni hal etish muhim ahamiyat kasb etadi, biroq resurslar ta'minotining optimal variantlarini ishlab chiqish, shuningdek, iste'mol bozorlarida xaridorlar va ishlab chiqaruvchilar manfaatlarining o'zaro uyg'unligini ta'minlashni yaxlit tizim sifatida o'rganishga qaratilgan tadqiqotlar yetarli darajada olib borilmagan.

Yuqoridagi 1-rasmga ko'ra, tashqi muhitning asosiy omillariga quyidagilar kiradi:

1 Muallif tomonidan ishlab chiqildi.

- qishloq xo'jaligida yetishtirilgan oziq-ovqat mahsulotlariga talabning doimiylikini hisobga olgan holda iste'molchilar didi va xatti-harakatlarining o'zgarishi, ya'ni bir turdagi mahsulot assortimenti kengayishi, shuningdek, iste'molchilar daromadlarining o'sishi hamda sotuv bozorlarining geografik joylashuvi;

- erkin bozor uchun ishlab chiqarilgan oziq-ovqat mahsulotlari narxlarining o'zgarishi;

- davlatning pul-kredit siyosatiga ta'siri hamda ushbu jarayonning dehqonchilik va chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqarishga ta'siri. Bugungi kunda davlat tomonidan ajratiladigan subsidiyalari dehqonchilik va chorvachilik sohasini rivojlantirishda, mahsulotlar ishlab chiqarish tannarxini kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etishi bilan birga, soha rivojlanishida ham muhim rol o'ynaydi;

- ishlab chiqaruvchilar salohiyatini baholash mezonlari (mahsulotlarning sotilish vaqti, resurslar ta'minotidagi uzluksizlik, tovarlar oqimini to'g'ri tashkil etilishi) asosida ularning bozordagi potensialini aniqlash. Ma'lumki, bugungi kun iqtisodiyotida ko'p mahsulot ishlab chiqarish yuqori foyda olish bilan birga ishlab chiqaruvchilarning bozordagi mavqeini mustahkamlovchi omil sifatida qaramaydi. Chunki ushbu jarayonda ishlab chiqarishning intensivlashuvi, sotish va saqlash sarflari, shuningdek, resurslar ta'minotidagi ortiqcha xarajatlar hamda iste'mol tovarlari narxlarining o'zgarishi kabi omillarning ta'siri katta ahamiyatga ega. Bir turdagi mahsulotni yuqori sarflar bilan ishlab chiqarish yoki saqlash va sotish xarajatlarning yuqoriligi sababli ishlab chiqaruvchi bozordagi mavqeini mustahkamlay olmaydi.

Ma'lumki, barcha sohalar kabi qishloq xo'jaligida ham ishlab chiqarish doimiy ravishda o'sib boradi. Shunga ko'ra, resurslar ta'minoti tizimi ham takomillashib borishi, shuningdek, ta'minot tizimiga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish lozim. Bu, bir tomondan, ishlab chiqarishni intensivlashtirishga zamin yaratsa, boshqa tomondan, yetishtirilgan mahsulotlar tannarxining keskin kamayishiga olib keladi. Ishlab chiqaruvchilar o'z mahsulotlarining bozordagi o'rnini mustahkamlashda faqat miqdor jihatidan emas, balki sifat jihatidan ham o'zgarishni ta'minlashi muhimdir. Chunki bugungi kunda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish va sotish tizimiga ta'sir qiluvchi hamda ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilar faoliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi omillardan biri tannarx hisoblanadi. Tannarxni pasaytirishning maqbul shakllaridan biri ishlab chiqarishni tashkil etishda ta'minot zanjirining optimal variantini tanlash hamda sotish sarflarini kamaytirishdir.

Fikrimizcha, dehqonchilik va chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqarishda resurslar ta'minoti bir-biriga nisbatan yaqin hisoblanadi. Chorvachilikda ozuqa bazasini mustahkamlash va dehqonchilikdagi resurslarga bo'lgan talab bir-biriga ancha yaqin bo'lsa-da, ishlab chiqarilgan mahsulotlarni iste'mol bozorlariga chiqarishda marketing va logistik yondashuvlar bir-biridan farqlanadi. Chunki har ikki turdagi mahsulotni saqlash, tashish va sotish jarayonlarida keskin farqlar mavjud. Shunga ko'ra, qishloq xo'jaligida ishlab chiqarishni tashkil etish va resurslar ta'minotini yaxshilashda ishlab chiqarishga bevosita va bilvosita ta'sir ko'rsatuvchi omillarni aniq baholash lozim.

Umuman olganda, ishlab chiqarishga intensiv ta'sir qiluvchi omillarga marketing va logistika xizmatlarini kiritish mumkin. Chunki resurslar ta'minotining optimal variantini tanlash, bozor sig'imi hamda iste'molchilar faoliyatini tadqiq etish orqali ishlab chiqarish tannarxi hamda mahsulotlarni saqlash va sotish sarflarini sezilarli darajada kamaytirish imkoniyati yuzaga keladi (1-jadval).

1-jadval. Qishloq xo'jaligida ishlab chiqarishga ta'sir qiluvchi omillarining tasniflanishi va ularning funktsiyalari²

Omillar	Tasniflash mezonlari					
	Intensiv		ta'sir qilish mexanizmi		Ta'sir qilish shakli	
	Aktiv	Passiv	Tizimli	Taktik	Bilvosita	Bevosita
Mikrodarajadagi omillar						
Logistik xizmatlar	*		*			*
Marketing siyosati	*			*	*	
Sotish siyosati		*	*		*	
Makrodarajadagi omillar						
Iste'molchi xatti-harakati	*			*	*	
Bozorni tartibga solish siyosati		*	*			*
Bozordagi narx siyosati	*			*		*
Bozor infrastukturasini		*	*			*
Davlatnign kredit siyoasati		*	*			*

2 Muallif tomonidna ishlab chiqildi.

1-jadvaldan ko'rinib turibdiki, logistika va marketing xizmatlari mikrodarajada ta'sir qiluvchi omillar qatoriga kiradi, shuningdek, sotish xizmatlari ham mikro ta'sir ko'rsatuvchi omillar sirasiga mansubdir. Har bir omilning ta'sirini tahlil qiladigan bo'lsak, logistika va marketing xizmatlari, iste'molchilar xatti-harakatlari hamda narx siyosatining o'zgarishi intensiv omillarning aktiv qismida joylashadi. Chunki aynan ushbu omillarning o'zgarishi ishlab chiqarishga ijobiy yoki salbiy ta'sir ko'rsatish ehtimolini oshiradi. Bozor infratuzilmasi va davlatning kredit siyosati esa intensivlik darajasiga passiv ta'sir qiladi. Shuningdek, logistika xizmatlari, iste'molchilar xatti-harakatlari hamda bozordagi narx siyosati tizimli ta'sir ko'rsatuvchi omillar hisoblanadi. Ta'kidlash joizki, iste'molchilarning xatti-harakatlari va bozordagi narx kon'yunkturasi faol omillar qatoriga kiradi, boshqa omillar esa uzoq muddatli davrda o'z ta'sirini namoyon etib, muayyan tashkiliy-iqtisodiy muhitni shakllantiradi. Qolgan omillar ta'sir intensivligi bo'yicha passiv, ikkinchi mezon bo'yicha esa tizimli omillar hisoblanadi. Uchinchi mezonga ko'ra, faqat iste'molchining xatti-harakati subyektiv omil bo'lib, boshqa omillar obyektiv omillar sirasiga kiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtiruvchi subyektlarning marketing–logistika tizimlaridan foydalanish darajasining murakkabligi isbotlandi hamda ishlab chiqarish va tijorat siklining sotish bosqichini boshqarishning dualistik tabiati ilmiy jihatdan yoritildi. Shuningdek, ularning iqtisodiy oqibatlarini baholash agrar sohada marketing va logistika faoliyatini boshqarish tizimlaridan yaxlit vosita sifatida foydalanish imkonini beradi.

Mahalliy qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqaruvchilarining yillik daromadlari tahlil qilinib, marketing va sotish tizimini to'g'ri tashkil etish tartiblarini qo'llash natijasida erishiladigan iqtisodiy samaradorlik aniqlandi. Shu bilan birga, qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtiruvchilarining marketing va logistika faoliyatini rejalashtirishda qo'llaniladigan passiv, faol va gibril (moslashuvchan) tizimlar ishlab chiqildi. Ushbu tizimlarning turlari mahalliy agrobiznesning rivojlanish bosqichlariga, ishlab chiqarishda integratsiya jarayonlarining chuqurlashuv darajasiga, shuningdek, korxonalar hajmi va faoliyati ko'lamiga muvofiqligi bilan tavsiflandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 8-apreldagi "Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining eksport salohiyatini oshirish hamda qayta ishlash zanjirini rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ–136-son qarori. <https://lex.uz/uz/docs/-7469633>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 18-maydagi "Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining sifat va xavfsizlik ko'rsatkichlari xalqaro standartlarga muvofiqligini ta'minlashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF–5995-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/-4815923>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 16-fevraldagi "Respublikada oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF–36-son Farmoni. <https://lex.uz/uz/docs/-6802687>
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 8-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasida chorvachilik sohasi va uning tarmoqlarini rivojlantirish bo'yicha 2022–2026-yillarga mo'ljallangan dasturni tasdiqlash to'g'risida"gi PQ–120-son qarori. <https://lex.uz/uz/docs/-5858728>
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 10-sentabrdagi "Dehqon xo'jaliklari tashkil etishni qo'llab-quvvatlash orqali aholi daromadlarini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ–373-son qarori: <https://lex.uz/docs/-6188628>
6. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 12-maydagi "Chorvachilik tarmog'iga davlat tomonidan subsidiya ajratishni tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida"gi 280-son qarori: <https://lex.uz/docs/-4810009>
7. Економічна енциклопедія: 3 т. / [редкол.: С. В. Мочерний (відпов. ред.) та ін.]. – К.: Академія, 2000–2002. – Т. 3. – 2002. – 952 с.
8. Месель-Веселяк В. Я. Організаційно-економічні умови розвитку аграрного виробництва в Україні // Економіка АПК. – 2010. – № 9. – С. 3–12.
9. Джуряев Б. Б. Қишлоқ хўжалигида маркетинг тизимидан фойдаланишнинг ташкилий-иқтисодий асосларини такомиллаштириш йўллари: PhD диссертацияси. – 59-бет.
10. Djurayev B. Institutional foundations for the development of the logistics system in agriculture // Journal of Contemporary Business Law & Technology: Cyber Law, Blockchain and Legal Innovations. – 2024. – Vol. 1, No. 12. – Pp. 35–43.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100